

izvori i fotografije. Vojnici Vermahta bili su, navodno, disciplinovani, SS-ovci su u Aušvicu kažnjavani zbog "emotivnog zadovoljavanja" a Himler je govorio o značaju jevrejskog rada u logorima. Dalje, Jevreji su imali predominantnu ulogu u ranom sovjetskom režimu i sovjetskoj upravi u baltičkim republikama 1940-41. Otuda osvetnički antisemitizam baltičkih naroda. Jevreji su pružali otpor nemačkim vlastima, bili su partizani, to je uzrok odmazde. Goldhagen ignoriše Lojhterov (Leuchter) izveštaj koji poriče holokaust. Antisemitske mere preduzimane su u ratu kada su i sami Nemci bili podvrgnuti genocidu, okolnost koju mnogi ignorišu. Npr. u Poljskoj, je ubijeno 58.000 nemačkih civila septembra 1939, a američki Jevreji pozivali su na sterilizaciju Nemaca 1941. Morgenthau-plan (Ruzvelt–Čerčil) iz septembra 1944. je predviđao deindustrijalizaciju Nemačke, a bombardovanje Drezdena bilo je genocidno. U tim uslovima teško je bilo očekivati simpatiju prema Jevrejima. Osim toga nemačka internacija Jevreja donekle je slična američkoj internaciji Japanaca. Ovim tvrdnjama Veber pokušava da neutralizuje tezu o neuporedivosti holokausta. On dalje opominje da se nemački antisemitizam mnogo ne razlikuje od francuskog i američkog. U Vajmarskoj republici Jevreji su bili natprosečno zastupljeni u trgovini i bankarstvu, kao i u sovjetskom i mađarskom režimu. Treći Rajh je do 1938. bio relativno blag prema Jevrejima (dakle antisemitizam nije duboko ukorenjen). Goldhagen u stvari širi mržnju između Jevreja i nejevreja u duhu stare hebrejske tradicije i reči proroka Isaije o dizanju brata protiv brata, završava svoj osvrt američki revizionist Čarls Veber.

Tome nasuprot, američki istoričar Džad podvukao je značaj holokausta kao moralne opomene uprkos tome što se može razgovarati o njegovoj jedinstvenosti (Judt 1999). Holokaust jeste bio jedinstveni oblik industrijskog rasnog ubijanja. Ali moralna nenormalnost holokausta nije posledica njegove jedinstvenosti. Jedinstvenost je kod ovog slučaja opisna kategorija. Ako, naime, istaknemo neuporedivost holokausta, onda to mora biti rezultat naročitih karakteristika uočenih na osnovu sasvim različitih kriterija. Kojih? Činjenica je da je sve to učinjeno Jevrejima? Ali, to za mnoge ljude nije dovoljan argument. Osim toga, Aušvic nam nije neophodan za izvlačenje naročite pouke. Čak ni cionizmu nije bio neophodan holokaust da bi se opravdao. Holokaust nije bio ni "univerzalno" iskustvo. To je bio zločin određene grupe ljudi nad drugom u određenom vremenu i prostoru. To je jevrejsko sećanje, a možda i nemačko. Džad smatra da holokaust ima status ikone jer obeležava kraj užasnog veka i nešto za čega nemamo izraz u modernom rečniku. To je ideja zla. Ali, holokaust je oznaka i mnogo čega drugog. Najpre strašne istorije koju ne možemo zaboraviti, a pošto je i simbol apsolutnog zla ima i specijalnu vrednost u svetu nošenom morem etičke i ideološke neizvesnosti. E. Vizel kaže da se holokaust ne može nikako posredovati (TV serijom). Samo oni koji su bili tamo znaju šta je to, drugi neće nikada znati. Ipak Džad smatra da sveprisutnost holokausta nije ni tako loša. U meri u kojoj opsednutost iskorenjivanjem evropskih Jevreja doprinosi popravljaju moralnih kriterija izbora, treba podsticati javno interesovanje za holokaust. Nisam siguran da je to dobro za Jevreje, upozorava Džad, ali za SAD apsolutno jeste.

Debata oko Goldhagena u pravom smislu postala je interkontinentalna kada su se u Nemačkoj pojavile reakcije na kritiku Birnove i Finkelštajna. Kauc je optužio Birnovu da je pod uticajem nemačkih, ukrajinskih i baltičkih antisemitskih emigrantskih organizacija u SAD i Kanadi (Kautz 1998), a Kincel je Finkelštajna svrstao u predstavnike teze o svetskoj jevrejskoj zaveri (Küntzel 1998 b). Kao da su Nemci jedva čekali anticionističku kritiku Goldhagena, pa je nedeljnik Der Spiegel od Finkelštajna (Jevrejina) načinio anti-Goldhagen